

ÖTVENÉVES A HÍD

Májusban kezdődtek folyóiratunk öt évtizedének ünnepei, amelyekre a Híd Szerkesztő Tanácsa a múlt év őszén tett javaslatot. Ennek alapján az évforduló helyet kapott a Szocialista Szövetség Hagyomány-ápoló ünnepeinek országos rendezvényei között. Folyóiratunk indítványozására a Szocialista Szövetség Tartományi Választmányában jubileumi bizottság alakult. A bizottság Ács Károly, Bányai János, Bordás Győző, Bori Imre, Danyi Magdolna, Fehér Kálmán, Guzsvány Mária, Kačanski Vesna, Krstić Boško, Majtényi-Markovics András, Mali Živko, Pap József, Szabó Ida, Szekeres László, Stajić Sreta, Toma János és Zamurović Stojan (elnök) összetételben kidolgozta a jubileumi munka-programot és hozzáfogott megvalósításához.

Május 18-án a Vajdasági Szocialista Forradalom Múzeumában megnyílt a Híd fél évszázadát bemutató dokumentumkiállítás, amelynek anyagát a Matica srpska Könyvtár szakmunkatársai Pohárkovic Elvira, Pintér Adrienn és Heinermann Péter készítették elő, Milana Bikicki és Pató Imre, valamint a Híd szerkesztősége szakmai segítségével. A több mint ötszáz dokumentumot tartalmazó tárlaton megnyitót Bogdan Tankosić a Szocialista Szövetség Tartományi Választmánya Elnökségének elnöke mondott.

A múlt hónap 23-án, a Híd megjelenése egykori színhelyén, Szabadkán tartotta díszülését a Híd Szerkesztő Tanácsa és a jubileumi bizottság, amelyen Hajnal Katalin a Vajdasági Kommunisták Szövetség Tartományi Bizottsága Elnökségének titkára méltatta folyóiratunk múltját. A díszülést Pap József Szerkesztő Tanácsunk elnöke nyitotta meg a következő szavakkal:

„Ötvenéves a Híd írta fel folyóiratunk idei számainak fedőlapjára a főszerkesztő, nyilván emlékeztetőül, hogy ki-ki a maga belátása szerinti rendezheti viszonyulását ahhoz a hagyományhoz, amit a Híd-örökség jelent irodalmunk, kultúránk és történelmünk, létünk viszonylatában is. Döntő fontosságú volt, hogy a Hídat fél évszázaddal ezelőtt kollektív emberi szükséglet hozta létre, hogy emberekre épült. Olyan emberekre, akikben megvolt a gondolkodás igénye, a gondolkodásé önmagukról és a közösségről. Akikben megvolt az éhe a szépre, éhe a jónak, akik az írott szó és a cselekvés között nem tettek különbséget, akik a társadalmi igazságosságért és a népek együvé tartozásáért

ezen a tájon egy sötét történelmi korszakban az életüket is feláldozták. A mai, immár főleg irodalmi tájékozottságú folyóirat nyilván úgy állhat legközelebb a harcoss és az „ár ellen” is úszni tudó Híd szelleméhez, ha az alapjaiba beépített társadalomformáló szenvedélyt, jó szándékot, bátor kiállítást, teljességigényt és a többi eredményt lefordítva az irodalom nyelvére, befogadja érzékenysébe és gondolkodásába és halad a történelemmel, továbblépni-tudás állandó igényével.”

Ezt követően Stojan Zamurović, a jubileumi bizottság elnöke is üdvözölte a szabadkai városháza dísztermében összegyűlt vendégeket, majd felkérte Hajnal Katalint, az ünnepség szónokát beszédének megtartására.

„Egy társadalmi rend végóráiban, egy letűnőben levő sötét korszakban fellángoló, új történelmi eszmék időszakában született ötven évvel ezelőtt, itt ebben a városban a Híd — mondta Stojan Zamurović. — Kemény kövekből építették, szilárd, tartós oszlopokra az osztályérdek szolidaritásának oszloppaira.

Íme, az idő igazolja létezését, az elmúlt évtizedek a legjobb bizonyíték, hogy mindig történelemformáló erővel bírt. Forradalmi — népfelzabáló hagyományaink egyik legfénylőbb pontja tehát a Híd.

Ennek a, mondjuk így jelenségnek, ennek a bátor kiállásnak társadalmi tetteikétségnek és gazdag emberi tartalmaknak szenteljük ma figyelmünket, természetesen minden romantikus, és elsősorban nemzeti pátoz nélkül. Úgy ahogyan mindig, a múlttal foglalkozva a jellel szembesülünk, s már a jövőre is gondolunk. Ezért a Híd-évforduló valamennyiünk, nemzeteink és nemzetiségeink jelentős eseménye.

Sohasem szabad megfeledkezni a Hídnek azokról a munkatársairól és barátairól, akik életüket áldozták a népfelzabáló háborúban, s azokról sem akik a fasiszta terror áldozatai lettek . . .”

A szabadkai ünnepséget a Híd költészetéből készült válogatás bemutatása és Kinka Rita zongoraművész nő Liszt-számok előadása zárta.

A díszülés résztvevőinek küldöttei koszorút helyeztek el Szabadkán az Akasztottak balladája emlékműnél és a Híd szerkesztőség egykori épületén levő emléktáblán, Újvidéken pedig a Forum kiadóházban megkoszorúztuk Mayer Ottmár mártírhalált halt Híd szerkesztő mellszobrát.

Szerkesztőségünk a központi ünnepség előtt számos üdvözlőtáviratot és jókívánságot kifejező levelet kapott.

A szabadkai ünnepségre jelent meg a Híd májusi, ünnepi száma, amely — mint olvasóink láthatták — tartalmazta folyóiratunk 1938. évi novemberi számának és Laták István *Egy élet árad* című, 1940-ben megjelent verseskötetének hasonmását, valamint két képzőművészeti levelezőlapot, Hangya András és Maurits Ferenc alkotásainak reprodukcióit. Ugyancsak erre az alkalomra jelent meg füzetben, szerbhorvát nyelven Bori Imrének a Híd jubileumi száma bevezetőjeként is közölt, folyóiratunk múltjáról szóló tanulmánya. Ezt a füzetet megkapták a május szá-

mát a Hídnak szentelő szabadkai Rukovet olvasói is. Az ünnepségre Kapitány László készített jubileumi plakátot.

A jubileumi bizottság júniusban értékelte és elismeréssel szólt az ünnepség szervezésének eddigi menetéről és országos sajtóvisszhangjáról, ugyanakkor indítványozta, hogy folytatni kell a munkaprogram további megvalósítását. Öszre esedékes az a Hídról szóló tudományos tanácskozás, amelyet a Magyar Nyelv-, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, valamint a Híd és a Létünk szerkesztősége szervez, és amelyen hazai és külföldi irodalom-, művelődés- és társadalomtörténészek, bibliográfusok és könyvészek mutatnak be tudományos dolgozataikat a Hídról és a Híddal összefüggő tudományos kérdésekről. A Forum Könyvkiadó Acs Károly és Bányai János szerkesztésében Híd-antológiát jelent meg, a folyóirat szerkesztősége pedig az Újvidéki Rádióval közösen reprezentatív irodalmi estet tart.

Az alábbiakban közöljük Hajnal Katalin és Bogdan Tankosić beszédét.

HAJNAL KATALIN BESZÁMOLÓJA

Elvtársnők és elvtársak!

Ötven évvel ezelőtt, 1934 májusában, Szabadkán „társadalomtudományi és irodalmi folyóirat” indult *Híd* címmel. A folyóirat — nevének jelentésével összhangban — a „hídverés” szándékát helyezte programelvei között az első helyre. „Hídat verünk a keserű ma és az ígértes holnap között tátongó szakadék felett”, mondja akkor a folyóiratot indító írás. De hídat akar verni a folyóirat a régi és az új kultúra, az idősebb és az ifjú nemzedék közé is. Külön hangsúlyozza a népek közötti hídverés szándékát, és éppen ez a programelv válik majd később az írás és a szerkesztés iránvadó céljává.

A folyóiratot indító fiatalok — nagyjából egyetemi hallgatók — nemes célokat fogalmaztak meg, az akkori jugoszláviai magyar nemzeti kisebbség politikai és művelődési életében haladó, balra tájékozódó eszméket. De a nemes szándék inkább ösztönös és spontán, inkább lelkesülés, mint tudatos feladatvállalás. Egy viszonylag pontos helyzetfelismerésből származott, az elnyomás egyre nyomasztóbb érzéséből, az elfojtott elégedetlenségből, az egyre sötétebb árnyékot vető fasizmus erősödésének felismeréséből. De a fiatalok spontán ellenállása átfogó társadalmi akcióvá még nem válhatott. Erre majd két év után kerül sor, amikor a folyóiratot — a párt utasítására — Simokovich Rókus szerkeszti, még fokozottabban 1937-től kezdődően, amikor a *Híd* főszerkesztője Mayer Ottmár lesz, a közismert baloldali újságíró, aki 1941-ig, a betiltásig vezeti majd a folyóiratot. 1936 közepétől kezdődően válik a folyóirat azzá a hagyo-

mányteremtő munkásmozgalmi *Hiddá*, amelynek immár öt évtizedes története van, és amely egybeforrt mind a jugoszláviai munkásmozgalom történetével, mind pedig a jugoszláviai magyar irodalom, szélesebb értelemben a nemzetiségi kultúra fejlődésével.

A *Hid* (az egész magyar nyelvterület leghosszabb életű folyóirata) mindig együtt tudott lépni a történelemmel, időszerű volt főként azóta, amióta a Jugoszláv Kommunista Párt közvetlen befolyása alá került. Az igazi érdekeket, a munkásosztály érdekeit képviselte, a történelemformálás haladó szárnyán foglalt helyet, a társadalomtudományokban, az irodalomban és a művészetekben a valós és nem a vélt értékeket hirdette és támogatta. Eppen ezért a *Hid* fél évszázados története nem ragadható ki az elmúlt ötven év társadalmi és történelmi folyamataiból, amelyek meghatározták Jugoszlávia történetét a harmincas évek közepétől napjainkig, különösen attól a pillanattól kezdődően, amikor Josip Broz Tito visszatért az országba és újrászervezte a pártot, határozottan fogalmazva meg azokat a társadalommozgató elveket, amelyek az általános népi felkeléshez, az ország felszabadításához és újrakezdéséhez vezettek.

A *Hid* ezt a titói irányvonalat valósította meg a legalitás lehetőségei között, de az állandó hatósági zaklatások és a cenzúra beavatkozásai mellett, az írás és a publikálás eszközeivel, szervezéssel és az olvasóval való kapcsolatok megteremtésével. Ezért mondhatjuk ki, hogy a háború előtt a *Hid* olvasása és terjesztése társadalmi akció volt, pártos és morális feladatvállalás.

A *Hid* azért tudott mozgósítani, azért tudott általános értelemben is társadalmi akció lenni, mert — ahogyan azt 1938 novemberében Pap Pál megfogalmazta — az „ár ellen” úszott, az uralkodó osztály népellenes politikája ellen, a falu és a város dolgozóinak érdekeit támogatta, és a népek közötti együttműködést, testvériséget hirdette. Ezért volt elsősorban *időszerű*, amit mondott, azt a jelen felismerésének parancsára tette, amiért sikraszált, azt a dolgozó tömeg történelmi érdekeivel összhangban fogalmazta meg. Ezért is tudott olyan széles körben hatni.

A terjesztői beszámolókból és az egykori terjesztők visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy a *Hid*-számokat nemcsak egy olvasó forgatta és olvasta igazságra vágyó kedvvel, hanem többen is, városszerte általában négyen, faluhelyen tíznél is jóval többen. Az sem véletlen, hogy a folyóiratban a dolgozók is megszólalnak, és hogy a *Hid* olvasóit és terjesztőit is számon tartotta a rendőrség. A szerkesztőség azonban nemcsak a folyóiratot terjesztette, hanem a haladó irodalmat is. A városból falura és faluról városba utazó kölesönkönyvtár, a sorra megjelenő *Hid Könyvtár* füzetei, a gazdag tartalommal kiadott *Hid Naptárok* mozgósító ereje és hatása azt bizonyítja, hogy a *Hid* Mayer Ottmár szerkesztésével, a párt befolyása alatt valóban társadalmi és politikai akció volt, erjesztő, eszméletető és tudatosító hatása ezt bizonyítja. Az olvasó tájékoztatásának célja így az öntudatra nevelés szándékával gazdagodott.

Éppen ezért ennek a társadalmi programnak ma is vannak időszerti mozzanatai. Elsősorban a minden hazugságot leleplező, az igazságot feltáró írás erkölcsiségében, az árral úszók elleni határozott fellépésben, a megalkuvások és a társadalmi haladást akadályozni akaró erők elleni kiállásban.

Érdeemes a mára is gondolva felidézni Mayer Ottmárnak néhány 1936 májusában leírt gondolatát. Az egyik jobboldali újságnak a *Híd* elleni támadására válaszulva fogalmazza meg, hogy milyen *nemzeti értékeket* támogat a *Híd*. Batsányira, Petőfire és Adyra hivatkozva mondja Mayer, hogy „Azok voltak igazi nagy embereink, költőink, akik a nép történelmi törekvéseit megértették...” És hozzáteszi: „Felismerni a népek felszabadulási harcának közös vonásait, nemzeti sajtóságukban ezt az általános kultúrhaladásba kapcsolni — *ezt akarjuk mi.*”

Majd néhány sorral lejjebb: „... a népből kinőtt művészet adhatja meg, helyes történelmi átértékeléssel, azokat az igazi irányokat, melyek mai harcainkban is útmutatásul szolgálhatnak.”

Ennek a művelődési programnak, a *Híd* programjának két tartóoszlopa van. Az egyik a történelmi átértékelés, amely a múltat nem szentesi, ahogyan azt a nacionalisták teszik; joggal mondja Mayer Ottmár, hogy „Ne higgyék azt, hogy minden érték, ami magyar!” A múlt kritikai megismerése és elsajátítása elkerülhetetlen feltétele az öntudatosodásnak és a haladásnak. A kérdés csak az, hogyan viszonyulni a múlthoz. A szentistváni gondolattól és a revizionizmustól terhes harmincas években a *Híd* programja a tisztánlátás, a jövőbe látás programja, amely a „nemzeti kultúra tökéletes felfejlesztését” a más nemzeti kultúrákhoz való kapcsolódásban és kötődésben, valamint a népből kinőtt művészetben látja, nem a tömjénezésben, sem a kulturális hazugságokban. Innen ismerhető fel a program másik tartóoszlopa is. Az a politikai és felvilágosító szerep, amit Mayer Ottmár így fogalmazott meg: „Mi nem félünk felhasítani közömbösségünk és tudatlanságunk burokját, mely pedig sokáig olyan biztonságos nyugalmat hazudott nekünk.” De hogyan lehetséges a szellemi erők felszabadítása és aktivizálása? Nem másképp, mint a munka felszabadításával. A *Híd* ezért vállalja a tiszta gondolat hirdetésének programját. Mert a felszabadítás és a felvilágosítás együtt jár a nyomorból való kilábalással, a termelési eszközök feletti hatalommal.

A *Híd* művelődési és eszmei programja az ember felszabadítását tűzte ki céljúl a tudatlanság sötétségéből, a gazdasági elnyomás nyomorából és a fasizmus butító demagógiájából. Ez a program nem valósítható meg — jól tudták ezt a „régí Hidasok” is — csak nemzeti alapon. Ellenkezőleg. A munkásosztály általános érdekeinek vállalásával és az itt élő népekkel együtt.

Tehát egyrészt a múlt átértékelő elsajátítása, valamint az önértékek fejlesztése, másrészt az együttélés gazdagító vállalása vezethet el a valóságos felszabaduláshoz. Ezért mondhatjuk azt, hogy a *Híd* tevékeny-

sége, mind az írás és szerkesztés, mind a politikai és felvilágosító szerep, valamint szervező vállalkozás szintjén a társadalmi és a nemzeti felszabadulás programja. A *Híd* valóban ezért küzdött.

A *Híd* haladó hagyománya ezért ma is kultúránk élő öröksége. A *Híd* forradalmi tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szabadság nem adható meg senkinek és nem vehető el senkitől sem, hiszen a szabadságot csak haladó társadalmi célokért való küzdelem során lehet kivívni, ahogyan azt a *Híd* is tette a párt elveire épülő társadalmi, politikai, nemzetiségi és művelődési programjának megvalósítása során.

„A *Híd* valóban az ár ellen úszott a második világháború előestéjén, mint a Jugoszláv Kommunista Párt szócsöve, a magyar tömegeket antifasiszta szellemben nevelte — inint mondotta Szabó Ida elvtársnő tíz évvel ezelőtt —. merészen kiállt a népek és nemzetiségek egyenjogúsága mellett, eszmei engedmények nélkül mindenkor kitűnt osztályelkötelezettségével, szocialista eszmét és tudást terjesztett a terror és diktatúra nehéz napjaiban, merészen szolgálta a munkásosztály érdekeit, az osztályharcot, a pártot.” Tehát időszerű volt a társadalmi igazság hirdetésében, és ekközben a valamiért való szabadság realitását hirdette, szemben a mindent tagadó, elvont és irracionális látszatszabadsággal.

Nem véletlen, hogy a *Híd* 1941-ben kényszerből nevet változtat és *Világkép* címen jelenik meg Laták István szerkesztésében, majd három szám után megszűnik. Saját nevén a következő száma azonban csak a felszabadulás után, 1945 őszén hagyja el a nyomdát. Mi történt időközben? A *Híd* munkatársainak, szerkesztőinek, olvasóinak zöme a megszállás alatt bekapcsolódott a népfelszabadító harcba. Ebben a harcban sokan életüket áldozták a szabadságért. Közöttük van: Atlasz János, Cseh Károly, György Máttyás, Ispánovics Imre, Kiss Ernő, Kovács György, Lengyel István, Löbl Iván, Mayer Ottmár, Ősz Szabó János, Pap Pál, Pecze Franciska, Scher Kató, Schwalb Miklós, Sinokovich Rókus, Singer Adolf, Somoskövi Antal, Stern Emil, Sugár Miklós, Szabó Géza, Szabó Mihály, Varga Gyula, Wohl Lola és az olvasók közül még sokan. Csak azoknak a nevét soroltuk fel, akik az *Ar ellen* című könyvben név szerint is, írásukkal szerepelnek. Az 1945 őszén újrainduló *Híd* már nem számíthat írásaikra. Nagy veszteség ez, de harcos múltjuk, munkásságuknak eredménye mindvégig jelen van a felszabadulás utáni *Híd* lapjain. Ők — a megszállást túlélő néhány társukkal együtt — alkották meg azt a *Híd*-örökséget, aminek olyan jelentős szerepe volt a jugoszláviai magyarság háború utáni életében és fejlődésében, de jelentős szerepe volt a vajdasági és az egész jugoszláviai munkásmozgalom fejlődésében, mindabban, amit Jugoszlávia népei és nemzetiségei tettek az ország felszabadításáért, szocialista fejlődéséért.

A háború előtti *Híd* társadalmi törekvéseinek érvényesítése során nem állt egyedül. Már első számaitól kezdődően szorosán együttműködött a jugoszláviai haladó (ifjúsági) szervezetekkel és kiadványokkal. Emlékez-

tessünk csak arra, hogy a *Híd* első száma már hirt ad Miroslav Krleža és Milan Bogdanović *Danas* című folyóiratának megjelenéséről és hogy az elkövetkező években sorozatosan jelennek meg lapjain jugoszláviai írók művei értő fordításban. A *Híd* programjának és célkitűzéseinek megfelelően a „szociális irodalom” iránt érdeklődik leginkább. Ennek majd a negyvenes évek második felében lesz szerepe a *Híd* orientációjának kidolgozásában. De közvetlenül nem foglal állást az irodalmi baloldalon a harmincas években folyó vitákban. Közvetetten azonban mindenképpen állást foglal, mégpedig a „hídverés” programelvének megfelelően, hiszen szociális írókat közöl, Jovan Popović verseit például, vagy Mitar Popara parasztíró prózáját, és ezzel párhuzamosan Miroslav Krleža verseit publikálja, és hirt ad Picasso Guernicájának párizsi kiállításáról... Nem avatkozik a vitába tehát, inkább az értékeket keresi. Nemcsak hogy odafigyel Jugoszlávia népeinek irodalmára, hanem értékeket választ, olyan értékeket, amelyekkel a maga célkitűzéseit emeli ki. Vannak azonban a *Híd*nak rejtettebb és ez ideig, sajnos, nem eléggé feltárt kapcsolatai is például Újvidéken vagy az ország más részein székelő mozgalmi, baloldali szervezetekkel és kiadványokkal. A *Hídról* a mitrovicai börtönben is tudnak, sőt innen javaslatok és írások is eljutottak a folyóirat szabadkai szerkesztőségébe.

A *Híd* valóban széles körű tevékenységet fejt ki a második világháború előestéjén, szerteágazó kapcsolatai vannak jugoszláviai haladó értelmiségiek, legális munkaszervezeti mozgalmak és az illegális pártsejtek felé. Ebből a széles körű tevékenységből, ezekből a szerteágazó kapcsolatokból merített erőt az igazmondáshoz és ihletet az aktualitáshoz. Így képviselt a *Híd* egy egységes, szilárdan megalapozott, marxista világszemléletét.

A felszabadulás után újrainduló *Híd* közvetlenül kapcsolódik be az országépítés feladatainak megvalósításába, együtt az 1944 óta megjelenő *Magyar Szó* elődjével, a *Szabad Vajdasággal*. A háború előtti *Híd* munkatársai közül sokan bekapcsolódtak a vajdasági magyar szabad sajtó munkájába.

Más szempontból is folytatja a *Híd* háború előtti irányvételét. Korábbi társadalomtudományi beállítottsága továbbra is irányadó, azzal, hogy hangsúlyosabb szerepet kap az ideológiai és politikai propaganda a folyóirat hasábjain. Nem véletlenül, és nem is számottevő társadalmi szerep nélkül. Ezzel együtt a szocialista realizmust is érvényesíti, mégpedig teljes hittel, hiszen a háború előtti szociálisnak mondott irodalmi és művészi célkitűzéseire hivatkozhatott.

1948 után, tehát a „mi második forradalmunk”, a sztálinizmusra mondott *nem* után a *Híd*ban is felenged a szocreализmus ideológiájának me-revsége. Az ötvenes évek elején, az emlékezőes „áprilisi *Hídat*”, az akkori „fiatalok *Híd*ját” megelőzőben és követően a *Híd* is elszakad a mindent megszépítő, szektás ideológiától és esztétikától. Nem minden meg-

rázkódtatás, nem heves viták nélkül. De ez a változás végérvényes. Ennek következtében a *Híd* maga is átalakul, egyre hangsúlyosabb szerepet kap benne az irodalom, fiatal írókat közül, sok fordítást, egyre több kritikát, művészetit és színházit is, nemcsak irodalmi.

A háború előtti *Híd* meghirdette szabadságeszmény jut kifejezésre az ötvenes években, mégpedig az irodalom nyelvén, Herceg János, Majtényi Mihály, Szirmai Károly és a fiatalok, Németh István, Major Nándor prózaírásában, Gál László, Laták István és a fiatalok, Fehér Ferenc, Ács Károly költészetében, Bori Imre tanulmányaiban, kritikáiban, és B. Szabó György művészetében és irodalomtörténeti tanulmányaiban. De jelen vannak a régiek is, Hangya András, Ács József, Boschán György, a háború előtti *Híd*-kiállításon bemutatkozó művészek. A névsor nem teljes, e nevekkel csak jelezni szerettük volna, hogy a *Híd* a felszabadulás után szakítani tud a szocializmussal és az alkotók többségét mozgósítva nagy léptekkel halad ekkor már egy máig érvényes irodalomszemlelet kialakítása felé.

Egyre nyilvánvalóbbá válik a jugoszláviai magyar irodalmi élet rétegezetsége, kialakulnak az egymástól eltérő szemléletek is. Ezek mind nehezebben férnek meg a kényszerűen almanachszerűre, „irodalmi gyűjteményként” szerkesztett *Híd*-ban. A jugoszláviai magyar irodalom több szólamú, ezért a folyóiratnak, hogy követhesse az irodalmi mozgásokat és hogy továbbra is időszerű maradjon, választania kell. Ezért a folyóirat újabb lépést tesz, egyrészt a jugoszláviai filozófiai gondolkodás felé, miközben a hazai magyar értekező prózának, továbbá az akkoriban fellépő új irodalmi nemzedéknek is egyre nagyobb teret biztosít. Ezt az irányvonalat folytatja a *Híd* a következő időszakban, jelentős hangsúlyt biztosítva az egyetemes irodalmi értékek érvényesítésének és kritikai megközelítésének.

Hamarosan megjelenik az *Új Szimposion* folyóirat, előkészületek folynak újabb folyóiratok beindítására, megjelenik az *Üzenet*, valamint az új társadalomtudományi folyóirat, a *Létünk*. Így a *Híd*-ban egyre nagyobb tér mutatkozik korábban kisebb figyelemre méltott irodalmi, esztétikai és társadalomtudományi közlemények közzétételére, és arra is, hogy a *Híd* megkíséreljen a világirodalomban tájékozódni.

Vagyis, a *Híd* a hatvanas évek közepétől kezdődően új helyzetbe került, és tartalmi felépítésének kiszélesítésével, új és ismeretlen — nemcsak írói — nevek affirmálásával ki is használta ezt az új helyzetet, miközben rendszeresen követte Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek irodalmát és kulturális tevékenységét, fordítással és bírálatokkal egyaránt, azt az alapvető elvet fogalmazva meg ily módon, hogy a jugoszláviai magyar irodalom és kultúra annál gazdagabb, minél több új és valódi érték jut be a vérkeringésébe.

A társadalmi és irodalmi értékek közvetítésével vállalta és érvényesítette a *Híd* felszabadulás utáni minden időszakban az időszerségként

megfogalmazott jelenlét-elveket, és folytatta a háború előtt megkezdett „hídverés” útját, valamint a régi *Híd*-ban érvényre juttatott szemléletet.

Eltársak és elvtársnők!

A *Híd* munkálkodását. ötven éven át, elsősorban az *időszerűség* jellemezte. Olyan társadalmi, gazdasági és politikai berendezés megvalósítására törekedett, már a harmincas évek végén, amely biztosítja a *továbbjutás* feltételeit. Mostani dolgaink legfontosabbika szintén a továbblépés feltételeinek létrehozása az élet és a munka *minden területén*. Ezeket a felteteleket *ma* a gazdaságszilárdítás hosszú távú programja tartalmazza, ennek megvalósítására kell összpontosítani minden erőnket.

A gazdaságszilárdítás értelme a *tartós fejlődés* adottságainak megteremtésében van: a jobb és termékenyebb munkában; az ésszerűbb gazdálkodásban; a saját emberi és anyagi erőforrásainkra való támaszkodásban; a munka és eszközök társításában; a jövedelmi viszonyok fejlesztésében; a szabai munkacseré megvalósításában a társult munka alapszervezetei között. Ezzel erősítjük a dolgozók hatalmát és fejlesztjük tovább a szocialista öngazgatást.

Mikor a harcos *Híd*, a harmincas évek végén, nagy és merész feladatokat ismertette, *akadályokkal* teli útra hívta olvasóit, és küzdelemre szólított a kishitűség, a megalkuvás, az ékverők, a kerékkötők ellen. Ez is élő hagyomány! Akadályok az úton most is vannak, és a kerékkötők sem hiányoznak. Gazdasági nehézségeink közepette nemcsak a távlat nélküli kishitűség és a részérdekek körül ügyeskedő megalkuvás tünetei jelentkeztek; felen-eltek fejüket a szocializmus és az öngazgatás kerékkötői is, akik szeretnék elvitatni forradalmunk vívmányait és értékeit.

Felemelték, és emelgetik a fejüket, különböző gyülekezeteken, újságokban, folyóiratokban, fércművekben, mindazok, akik szeretnék visszacsinálni azt, ami itt, közös *harcban* és *munkában*, Tito és a Kommunista Szövetség irányításával, *megvalósult*. A nacionalisták, akik szeretnék megbontani nemzeteink és nemzetiségeink egységét és testvériségét, forradalmunknak azt a vívmányát, amiért a régi hidasok is következetesen küzdöttek. Az ellenük vívott harc egész forradalmunk tartós feladata, a mai hidasoké is.

A tisztult világnézet terjesztése, amit a *Híd* vészterhes korban *vállalt* és *csinált*, ma is időszerű feladat a *tudatépítés* területén, amelynek szerves része a *kulturális gyarapodás*. A körülmények megváltoztak, társadalmunk átalakult, megnöttek benne az anyagi termelés erői, kibontakoztak a szellemi élet emelkedésének lehetőségei, megváltoztak tehát a további fejlődés követelményei és feladatai is a társadalmi élet minden területén.

Ezekből a sokrétű társadalmi feladatokból — hagyományának megfelelően — más szocialista erőkkel együtt a *Híd* is kiveszi a részét, mégpedig azzal, hogy a *valóban újat* támogatja, hogy a marxizmus álláspont-

járól fogadja be vagy utasítja el a szellem termékeit, és hozzájárul a szocialista öngazgatási viszonyok fejlesztéséhez.

Ötven év nagy idő, sok minden befér, egyebek között tévelygések és mulasztások is. Ha voltak is mulasztások a különféle szellemi áramlatok közötti eligazodás dolgában, azok sohasem homályosíthatták el a folyóirat eredményeit. A *Híd*ban mindig volt erő az irányvétel kritikai értékeléséhez. Ezzel magyarázható, hogy a *Híd* sohasem lépett ki haladó örökségének és hagyományának elkötelezett mozgalmi hatásköréből.

Az ötvenéves múlt a *Hídat* nemcsak a hagyomány megőrzésére, hanem az időszerűség további ápolására, a valóságos jelenlétre, az avult szemléletek túlhaladására törekvő szellemiség támogatására, a tisztult világnézet terjesztésére kötelezi. Az ötven év alatt vállalt feladatok további teljesítéséhez és megvalósításához ezen az évfordulón is sok sikert, alkotókedvet és ihlető örömet kívánok a *Híd* olvasóinak, íróinak, szerkesztőinek és minden munkatársának.

Köszönöm szíves figyelmüket.

BOGDAN TANKOSIĆ MEGNYITÓBESZÉDE

Elvtársnők és Elvtársak!

E tárlatnak, amelyet a Matica srpska Könyvtára és a *Híd* szerkesztősége szervezett, a maga néhány száz kiállítási tárgyával: folyóiratokkal, könyvekkel, fényképekkel és fénymásolatokkal kell bemutatnia a *Híd* folyóirat ötvenéves forradalmi, társadalmi, irodalmi és művészeti történelmének egy részét; annak a minden szempontból kiváló harcoss társadalmi, irodalmi és kritikai magyar nyelvű szemlének a történetét, amelyet Szabadkán indítottak meg pontosan öt évtizeddel ezelőtt.

A bemutatásra kerülő anyag a történelem számára rendkívül jelentős bizonyítéka a *Híd* gazdag, sokrétű és a JKP s a JKSZ által vezetett jugoszláv munkásosztály harcán alapuló fél évszázados tevékenységének, valamint a jugoszláv népek kultúráival, a magyar kultúrával, a vajdasági nemzetiségi kultúrákkal és a világban jelentkező haladó szellemű folyamatokkal való sokoldalú kapcsolatának. Am ha ennek az anyagnak a többszörösét is összegyűjtötték volna, akkor sem mutathatták volna be a folyóirat öt évtizedes tevékenységének teljes politikai, művelődési, erkölcsi és irodalmi jelentőségét. Olyan időszak volt ez, amelyben a folyóirat a kommunisták és más haladó erők tevékenységének irányvonalán harcoss utat tört az egyik történelmi korszakból a másikba, és szüntelenül tágitotta az új, szabadságszerető, szocialista eszméjű, alkotói és nemzeti horizontokat.

Csupán egyetlen időszakban, 1941-től a felszabadulásig nem jelenhetett meg a *Híd*. A körülmények kényszerítették erre. A lap szerkesztői és

munkatársai, közöttük a JKP és a SKOJ számos tagja, jól tudták, hogy a népfelszabadító háborúban és a szocialista forradalomban van a helyük. A megszállók, ezúttal a magyar fasiszták sokszoros dühvel fogtak a folyóirat munkatársainak a likvidálásához, akiknek a lapját már az előző, a jugoszláv királyi hatalom is betiltotta és cenzúrázta a kommunista eszmék terjesztése miatt.

Pap Pál néphős, akit az V. országos értekezleten választottak meg a JKP Központi Bizottságának a tagjává, a *Híd* munkatársa volt. 1941 augusztusában az olasz fasiszták kivégezték a Sibenik melletti Skradinban, ahol a dalmáciai felkelés megszervezését készítette elő. Kiss Ernőt, a JKP Tartományi Bizottságának a tagját, valamint Nyugat-Bácska és Baranya Körzeti Pártbizottságának a titkárát 1941 októberében a szegedi fasiszta börtönben felakasztották. Mayer Ottmárt, aki több évig a folyóirat főszerkesztője volt, az észak-bácskai partizánegységek kinevezett parancsnokát és a körzeti pártbizottság titkárát 1941. október 18-án végezték ki Szabadkán. Az ugyanazon a napon kivégzett tizenöt hazafi között voltak a lap szerkesztői és munkatársai: Simokovich Rókus, Singer Adolf, Wohl Lola, Schwalb Miklós... 1941 nyarán Újvidéken életét vesztette Varga Gyula, valamivel később a szerbiai harcokban, Valjevo környékén elesett Scher Kató. A felszabadított Szerémség felé igyekezve, a partizánokhoz való áttörtéskor 1944-ben, a palánkai Duna-parton esett el Ispánovics Sándor. Börtönökben, haláltáborokban, büntetészázadokban pusztult el, veszett el Cseh Károly, Szabó Géza, Löbl Iván spanyol harcos, Pecze Franciska és sokan mások. A folyóirat háború előtti időszakából csak néhány munkatárs (Löbl Árpád, Cvetko Malušev, Latak István, Thurzó Lajos, Gál László) érte meg a felszabadulást és a lehetőséget, hogy jelen legyen az újrakezdésnél.

Már 1934-ben, az indulás pillanatában, a *Híd* a haladó szellemű értelmiségi fiatalok lapjaként lépett fel, már akkor a *híd*-szerepnek, a népek és szellemi értékeik összefonódásának a gondolatával, habár eszmeileg még nem eléggé meghatározottan. 1936-ban azonban, amikor előbb Simokovich Rókus, majd Mayer Ottmár áll a folyóirat élére, a lap baloldali irányvétele teljesen világossá válik, az olvasók és a munkatársak között is mind több a fiatal dolgozó, általában a munkásosztály tagja. A kezdeti 500 példányról 1938-ban ezerre, közvetlenül a háború kitörése előtt pedig már 1400-ra növekszik a példányszám; a folyóiratnak saját mozgókönyvtárai vannak, vajdasági falukutatást szerveznek, képzőművészeti tárlatokat rendeznek, kiépítik a terjesztők hálózatát — a folyóirat mozgalomként van jelen, népfrontszerűen tevékenykedik. „Ekkor válik a folyóirat Jugoszlávia Kommunista Pártja vezetése alatt álló kiadvánnyá, végső fokon a haladó és forradalmi gondolkodás magyar nyelvű orgánumává, a politikai harcnak fegyverévé és egyben színterévé is.” (Dr. Bori Imre)

Mindez abban az időben történik, amikor Jugoszláviában és Vajdaságban is mind dinamikusabban és szélesebb körben fejlődik a forradalmi mozgalom, amikor 1937-ben a JKP élére Josip Broz Tito áll. Nemzetközi téren az ország és a világ a fasizmus és a háború növekvő, fenyegető veszélyével találja magát szemben. Ekkor írja Pap Pál *Ar ellen* című, a *Híd* 1938 novemberi számában megjelent nevezetes programciklében:

„A mi vallott kötelességünk, munkánk és célunk népünk gazdasági, kulturális és társadalmi emelése, *de mindenkor és mindenütt* a szláv és egyéb itteni nemzetiségekkel egyetértve. Minden nemzeti és faji gyűlöletet elvetünk. Ebben a kérdésben is határozottan és nyíltan az ár ellen úszunk. Ugyanúgy megvetjük a nemzeti gyűlöletet, mint a nemzetüket tagadókat...”

Ezek a szavak arról tanúskodnak, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja már a háború előtti időszakban kialakította a nemzeti egyenjogúságra vonatkozó következetes és elvszerű programját, aminek óriási jelentősége volt Vajdaság népfelszabadító harcának a szempontjából is.

A felszabadított országban, az új, szocialista Jugoszláviában és a forradalomban autonóm tartományként létrejött Vajdaságban a *Híd* meg-növekedett lehetőségekkel és erővel folytathatta nemzeteinek és nemzetiségeink testvérisége és egysége, egyenjogúsága és szocialista öngazgatású közössége e programjának a megvalósítását. A jugoszláviai magyar nemzetiség nagy társadalmi és kulturális fejlődésében, különösen a mind gazdagabb irodalmi alkotómunkában, a *Híd* az egyik legjelentősebb helyet foglalja el. Állandóan a művelődési és társadalmi folyamatok gyűjtőpontjában, a folyóirat a háború utáni évtizedekben nevéhez („*híd*”) híven óriási munkát végzett azáltal, hogy magyar nyelven megjelentette a jugoszláv népek irodalmának legújabb műveit, s így nemcsak hazai olvasókkal ismertette meg e műveket, hanem külföldiekkel is, szerte a világban.

Nagy örömmel és büszkeséggel emlékezünk meg erről a jubileumról szocialista forradalmunk folytonosságáért és Josip Broz Tito hatalmas művének folytatásáért vívott harcunk e rendkívül jelentős időszakában. Ebbe az alkotói akcióba és lendületes társadalmi harcba a jugoszláv Kommunista Szövetség vezetésével ma minden haladó szocialista erő bekapcsolódik, társadalmunk valamennyi alkotói számottevője, akik a szubjektív szocialista erők egységes frontjába tömörülnek. A szocialista öngazgatásért vívott harc ellentmondásos feltételei, a gyengeségek és a problémák, amelyekkel szembekerülünk — továbbá az a körülmény, hogy álcázott vagy nyílt leshelyeikről különféle szocialistaellenes erők bűjtak elő —, azt bizonyítják, hogy a forradalmat teljes erőbevetéssel, határozottan és ingadozás nélkül folytatnunk kell.

A szocialista öngazgatás fejlesztéséért folytatott társadalmi-politikai

akció egészében a művelődési, tudományos és irodalmi sajtószerveknek az a rendkívül nagy szerepük, hogy a kor szükségleteivel összhangban bekapcsolódjanak a küzdelembe, hogy mozgósítsák és aktivizálják az öngazgatású társadalom alkotóit, tudományos és kulturális erőit. Elsősorban azok a folyóiratok reszik ezt most és — meggyőződésem szerint — a jövőben is, amelyeknek olyan dicső és haladó hagyományaik, tekintélyük van, mint a mi *Híd*ünknek. A *Híd*, ugyanúgy, mint azelőtt, ma is határozott, meggyőző hangon szól, és képes arra, hogy egybegyűjtse valamennyi nemzetünk és nemzetiségünk alkotóit.

Engedjék meg végezetül, hogy e rendkívül jelentős, ritka jubileum alkalmából szívvel gratuláljak a *Híd* szerkesztősege tagjainak, dolgozóinak, a kiadónak és a szerkesztő tanácsnak és sok sikert kívánjak további munkájukhoz!

Felkérem a jelenlevőket, tekintsük meg a folyóiratunkat bemutató kiállítást.